

ATTERBOM, PER DANIEL AMADEUS

Minne af Samuel Columbus.

[1851.]

EOD - Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 12 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400- till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
  - Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
  - *Sök:** Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
  - *Klipp & klistra:** Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).
- *Ej tillgängligt i varje e-bok.

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkor för användning: <https://books2ebooks.eu/csp/sv/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

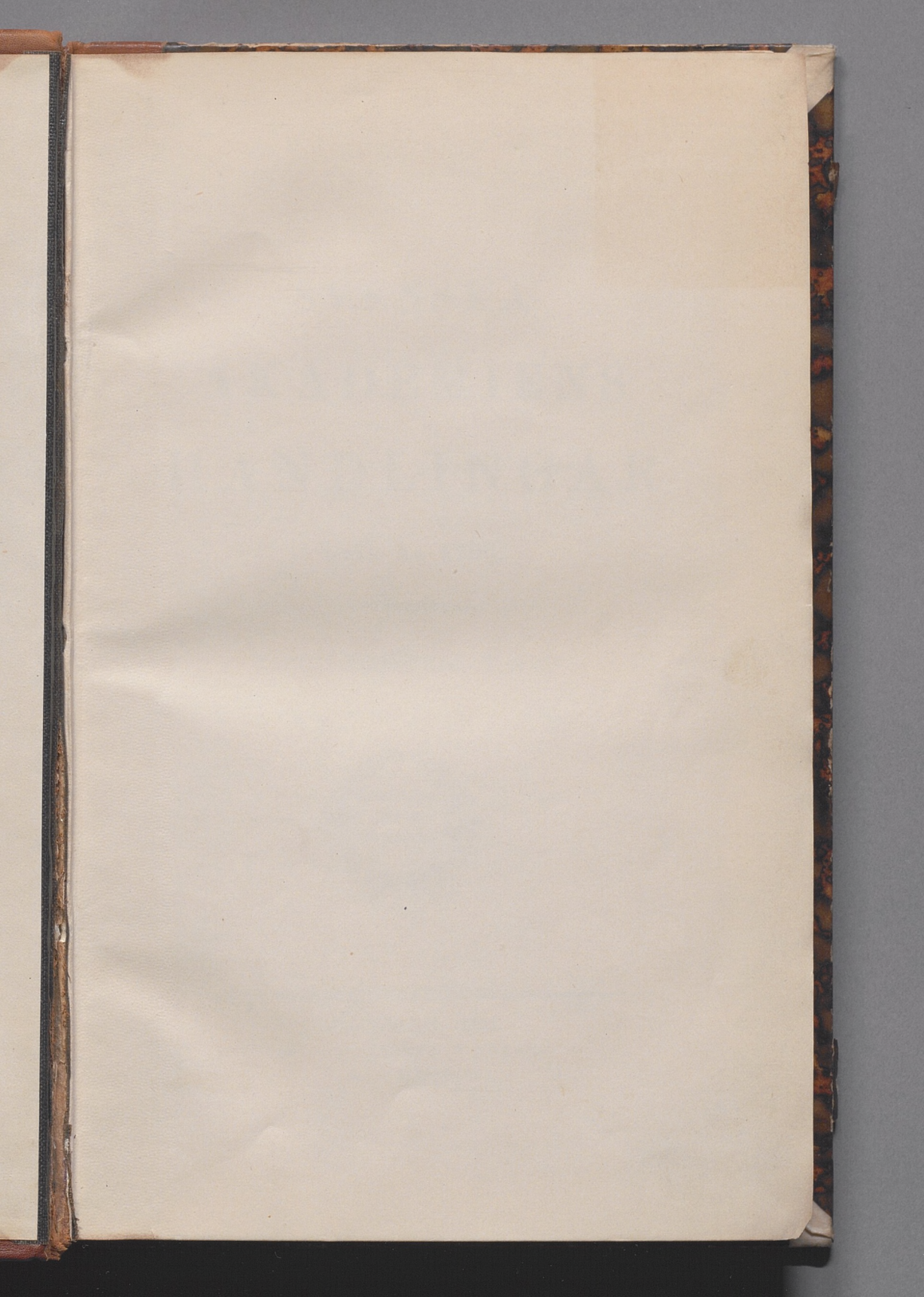
Redan nu erbjuder 40 bibliotek från 12 europeiska länder denna service. Sök böcker tillgängliga för den här tjänsten: <https://search.books2ebooks.eu>
Mer information finns tillgängliga via <https://books2ebooks.eu> boken.

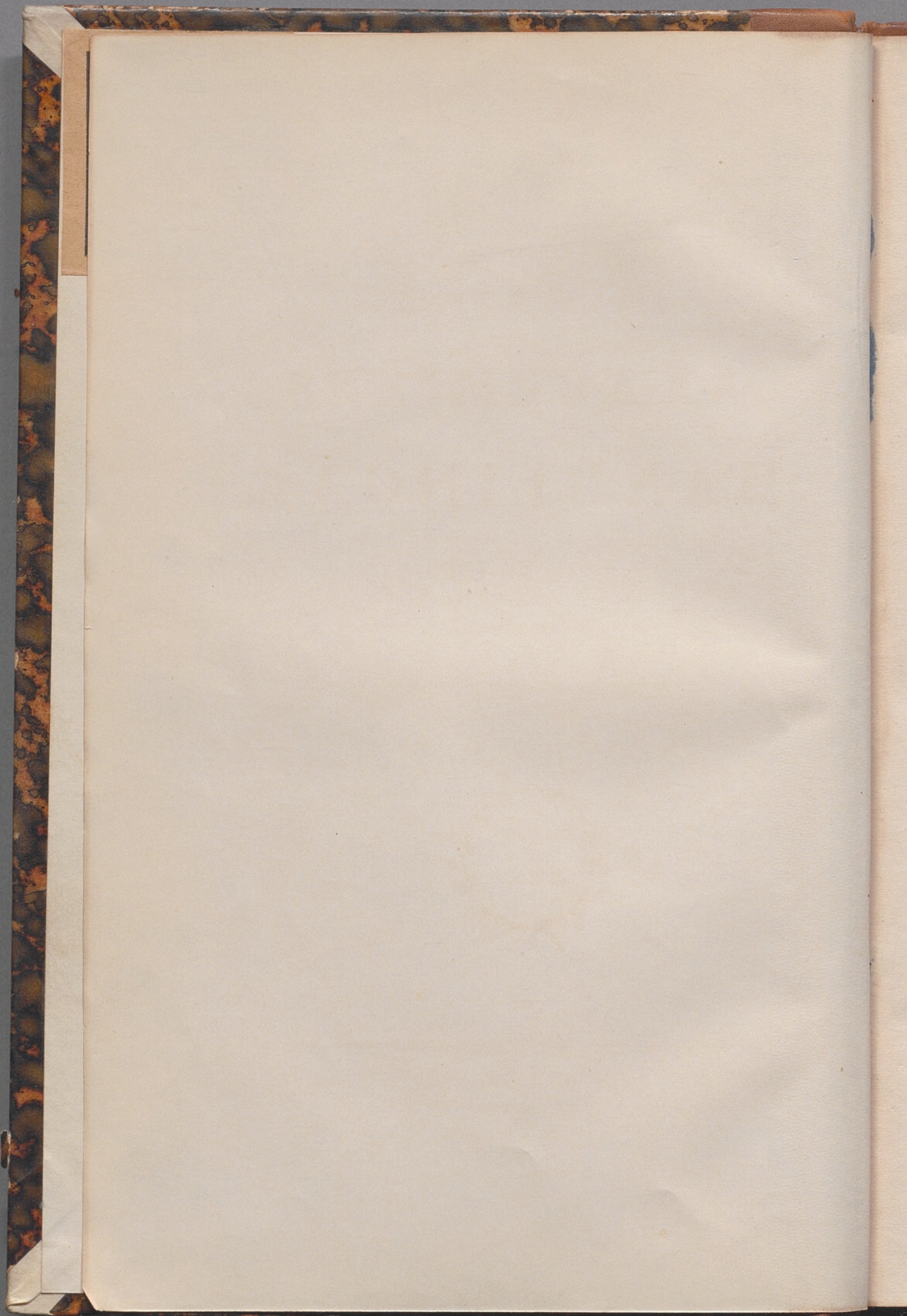

Kungl. Biblioteket
STOCKHOLM

Landa Sallsk.

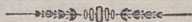
6x.A

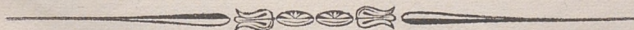

SVENSKA
AKADEMIENS
HANDLINGAR

IFRÅN ÅR 1796.

TJUGONDEFJERDE DELEN.

STOCKHOLM, 1851.
P. A. NORSTEDT & SÖNER,
Kongl. Boktryckare.

SVENSKA
AKADEMIENS
HANDLINGAR

År 1786

PERSONER

INNEHÅLL.

Minne af Professoren Olof Rudbeck d. ä. författadt af Herr P. D. A. Atterbom, (fortsättning och slut från föregående del)	sid. 1.
Handlingar rörande Akademiens Högtidsdag, den 20 Dec. 1848	„ 127.
Inträdestal af Herr Carl David Skogman	„ 131.
Svar af Akademiens Direktör, Herr Johan David Valerius	„ 165.
Tal och Berättelse om Sammankomsten af Akademiens Kansler, Herr Christian Erik Fahlerantz	„ 171.
Äreminne öfver Kongl. Rådet och Fältmarskalken Grefve Erik Dahlberg, författadt af Herr Anders Fryxell	„ 183.
Minne af Samuel Columbus, författadt af Herr P. D. A. Atterbom	„ 257.

Rättelser.

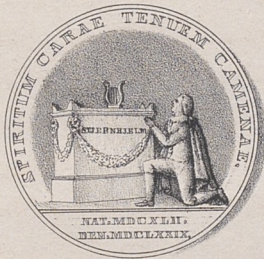
Sid. 65	rad. 1	står:	ryckte det för alltid	läs:	ryckte för alltid
» 216	» 4	»	tiotal	»	årtiotal
» 226	» 25	»	fästar	»	fäster
ib.	» 26	»	ökar	»	öker
» 234	» 17	»	styresman öfver rikets sydligaste landskap	»	styresman öfver fäst- ningarna i rikets syd- ligaste landskap
» 241	» 10	»	till Carl XII:s	»	till Carl XI:s och Carl XII:s
» 252	» 29	»	personlig	»	personligt
» 261	» 19		efter <i>naturen</i> sättes komma.		
» 265	» 2		efter <i>äldste</i> sättes komma.		
» 277	» 24		efter <i>resan</i> sättes punkt.		
» 283	» 22		efter <i>skuggorna</i> sättes komma.		
» 287	» 22	»	slås	»	slåss
» 302	» 22	»	hereinpotternden	»	hereinpotternden
» 309	» 27	»	igenföll	»	igen föll

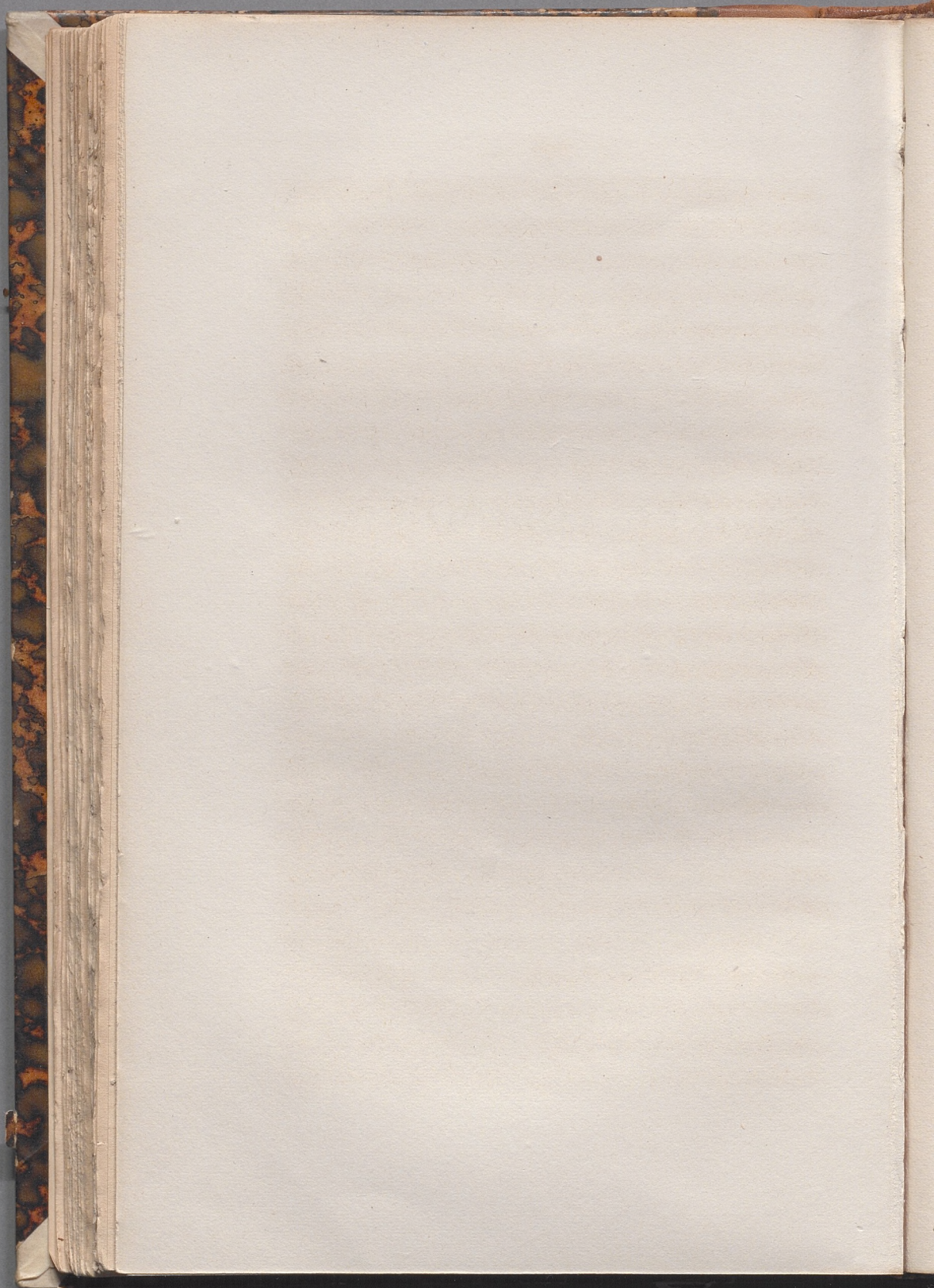

MINNE

AF

SAMUEL COLUMBUS.

Skulle vi från de menskliga tingens nuvarande ställning, sådan den vid en hastig öfverblick af den europeiska verlden och bildningen framstår, draga en slutföljd, som visserligen synes närmast erbjuda sig: så vore tecknen der ganska tvetydiga för framgången af hvarje försök, att äska någon uppmärksamhet åt Poesiens glada konst, och åt skildringar, hvilkas innehåll är fordna Skalders minnen. Tvifvelsutän gifves en brygga, hvaraf *den* skaldekonst, som varit (och ännu i någon mån är), skall sammanbindas med en tillkommande, om hvilken mycket talas, men ingen har det ringaste egentliga begrepp. Likväl ser det ut, som vore tiden nu i fullt arbete att upprifva just denna brygga, och låta sin ström, rusande åt ett obekant mål, bortsvämma ungefär allt det, hvari den förra lefde och rörde sig: öfvertygelser, seder, lagar, smak, lidelser, studier, syften — allt hotas af svallvågor, som vilja uppsluka eller omdana det. Helgade altaren, på hvilka otaliga varma hjertan offrat sina dyrbaraste håfvor, öfvergifvas; de gamla troslärorna hånas, glömmas eller närma sig till

slockning, sedan de, likt ljus i stormen, under stunden förut brunnit klarare än någonsin; nya stjernor bebådas, som skola daga det natthöljda fästet; nya tempel förkunnas, i hvilka ett slägte, som icke känner sina fäder, vänder ryggen åt guda-boningar som öfverväxas af gräs, och hembär sina rökelse åt gudomligheter, som tills vidare, under väntan på all morgonens glans, äga åtminstone all morgonens dimmighet. Sjelfva Christendomens verldssol höljes af dessa töcknar, som förvilla väderstrecken och inbilla vandraren, att han bör vända sig åt en annan öster, om han vill se det rätta dagsljuset uppgå. I sanning: förlorad må vid detta skådespel en hvar känna sig, hvars allvarligare sinne fåfängt efterspanar en ståndpunkt för sjelfständighet och besinning. Den ståndpunkt, som behöfves, måste vara på en gång rörlig och fast. Sådan är den modige seglares, hvilken anförtro sig sjelf åt strömmen, trygg af sin kunskap om ledstjernan, viss på sin kraft och skicklighet, att aldrig af vågbrytningen beherrskas. Endast med detta villkor erhålles rådrum, att fråga oss: är faran verkligen så stor?

Naturen ler åt ett tidslynne, som vill bannlysa dikten, sagorna, siare-synerna, undren — och som i stället för det Underbara sätter förklaringar, hvilka mestadels ingenting säga, och vanligt-

vis äro svårbegripligare än det som de skulle förklara. Hvarje vår, med sin grönska och sina blommor, sin blå himmel och sina speglande sjöar, är ett segrande motpåstående från Poesiens uråldriga och odödliga ungdom. Lifvet sjelft, det sig i oändlighet föryngrande, fortsätter sig alltjemt såsom det evärdliga undret. Så är ock människohjertat en inre natur, i hvars jordmån ingen vintertid, huru "etterkall" han än (enligt Eddans benämning) må vara, mäktar döda dess frön till tro, till kärlek, till hopp, till alla trennes förmälning i den skönhet, som adlar vår sinneverld till en fullkomligare andeverlds spegelbild. Inbillar sig något tidehvarf, af filosofisk klokskap, af industrialistisk eller politisk, att det har vuxit ifrån dylika barnsligheter, och att dessa måste hädanefter lemna rum åt redbarare ämnen: förgäfves! Icke blott *den* vårdags-ålder, som Menniskan äger gemensam med den öfriga naturen nyfödes från slägte till slägte, utan, hvad för hvarje gammalklokhets än värre är: det gifves i alla tider hjertan, som aldrig bli gamla, äfven om de klappa inom gestalter med silfverhår, och hvilkas innehafvare dö ännu i sin ungdom, äfven om de uppnå de menskliga årens yttersta gräns. I *dessa* lefver Poesien företrädesvis; genom *dem* öfverlefver hon tidehvarfven, och församlar ständigt i sin helgedom nya hyllande

skaror. Maka till en evig Maj, och sjelf evig som den, mottager hon der de kransar, bland hvilka hon väljer smycken till en panna, lika ren från skrynkor i sjelfva midten af vårt nittonde århundrade, som på den dag, då hon i Eden, knäböjande under Lifvets träd vid Lifvets källa, första gången såg Guds herrlighet uppenbarad i sin egen.

Och så kan det samfund, som af den Tredje GUSTAF blef stiftadt till vård om hennes offertjenst, fortfara med gladt mod, äfven under stormar som hota all ädlare bildning med undergång, att lyda sin Stiftares afsigt; att, i enlighet med hans bud, ständigt i Svithiods bygder "upphöja Äran och Minnet"; och att bland det lysande antalet af svenska män, som härvid komma i rättmätig åtanke, påkalla fosterländska samkänslor jemväl för *dem*, som omedelbart och oinskränkt egnat sig åt detta samfunds enkannerliga mål: Svenska Språket, Skaldesången, Vitterheten. Men äfven bland odödliga skuggor gifves det gestalter, hvilkas blygsamhet lätt undandrager dem den aktning, de tacksägelses, det deltagande, som de dock i ymnigt mått förtjena. Liknande dessa himlabloss med blekare glans, hvilkas älskliga ljus blottar sin fulla klarhet endast för det med fjerrglas väpnade ögat, ordna de sig villigt under andra större och starkare, hvilkas banor de kärleksrikt beledsaga. Öfverstrå-

lade af dessa herrskande väsenden, men sjelfva lyckliga deraf, nöja de sig med att i en egendomlig fortsättning återgifva det ifrån dem undfångna ljuslifvet; och i denna ödmjuka glädje, denna sälla sjelfförsakelse, åtfölja de dem in i minnets evighet med samma troskap, hvarmed de redan här i tiden voro deras följesmän. Det är på en Skald af detta slag, som Akademien i dag önskar allmänna fästa ett skyldigt erkännandes blickar. Det är en sångare, tillhörig den Gustavo-Carolinska tidsåldern, och som i samma mening, hvori STJERNHJELM plägar helsas för den svenska *skaldekunstens* fader, enkom må helsas för den svenska *lyrikens*; sjelf i sitt förhållande till solen STJERNHJELM en måne, vid hvars blida sken den tidens unga svenskar och svenskor förnummo sig stämmas till en innerligare ömbet, än dittills i vårt modersmål funnit uttryck och versmått; en ljufva och fromma känslors tolk, hvilken vår husliga andakt har att tacka för en af Sveriges och världens vackraste aftonpsalmer; med få ord, den nyssnämde mästarens närmaste lärjunge och den förste, som, med hans nit för svenska språkets förkofran och skönhet, förenade ett i afseende på den *rimmade* versens kraf ännu finare sinne för lenhet och välljud: den i sin ålders blomma, och icke många år efter läraren, från jorden borttryckte SAMUEL COLUMBUS.

Vid detta namn fäster sig hågkomsten af en hel slägt, hos hvilken en trefald af presterlig, musikalisk och poetisk själsstämning var medfödd. Att den fans redan hos stamfadern, den under JOHAN III:s regering lefvande prestmannen SVEN RAGVALDSSON *) är sannolikt; ehuru om honom ingenting vidare blifvit antecknadt, än att han kort före Upsala möte afled såsom "Sacellanus" i Munke-
torps socken af Vestmanland, och gift med en kyrkoherde-dotter **) från Husby i Dalarne, der sedermera den utmärktaste af hans söner fick mot-
taga sin morfaders fordna herdastaf. Visst är i alla fall, att en innerlig förening af religiös och estetisk själsdaning yttrade sig hos denne SVENS både barn och barnabarn. Sönerna ISRAEL, JONAS och PETRUS togo sig det gemensamma tillnamnet COLUMBUS, hvars anledning de hämtade från den i Husby belägna och efter morfadern ärfda gården *Dufåker*; men redan deras egna samtida funno i detta namn en sinnebild af de mäns dufvolikt älskliga väsende, som buro det ***). Om den yngste af de trenne bröderne veta vi blott, att

---

*) Eller, på den tidens öfliga prest-språk, SVENO RAGVALDI.

***) BRITA JONSDOTTER, hvars fader var Kyrkoherden JONAS PETRI HELSINGUS.

****) Se t. ex. det vackra ordspelet med *Columba* och *Columbus*, och uttydningen deraf, i LOCCENII qvåde "*in Tumulum Columbi*".

han dog såsom Kapellan i Dingtuna. Något mera frejdad är den äldste ISRAEL: författare af åtskilliga latinska skaldestycken (hvilka dock hemfallit åt glömskan), tillbragte han ett ostördt lif af andakt och musik, och lyktade (1658) sina dagar såsom Kyrkoherde i Sundborn, der han, till bruk vid enskilt och offentlig gudstjenst förfärdigade åtskilliga musikaliska instrumenter *). Namnkunnigast, genom både sitt eget snille och sina söners, blef den mellerste brodern, JONAS: på samma gång en andrik predikant, en nitisk och grundlig musicus, en (såsom GEZELIUS uttrycker sig) "skälig" svensk poet, och en ypperlig latinsk. Född 1586, tidigt faderlös, under sina ynglingaår i armod ströfvande mellan läroverken i Westerås, Thordhjem och Köpenhamn, hvarifrån han med största svårighet, och utblottad på allt, hemkom just under kriget 1611, skickades han af den gamle Biskopen i Vesterås, BELLINUS, till Konung CARL att meddela underrättelser om Danmarks inre tillstånd, var då nog lycklig, att i Konungens hofläger vinna AXEL OXENSTJERNAS uppmärksamhet, samt derigenom tillika en möjlighet, att vid Upsala universitet fullborda sina studier. År 1617

---

*) Bland dessa blef en såkallad "Symphonia" köpt till Sundborns kyrka 1631.

promoverad till Magister, men redan såsom Student begagnad till akademisk undervisare i Poesi och Musik, blef han, sedan han i Westerås låtit prestviga sig af den då hundrafyra-årige BELLINUS, utkorad gunstling hos dennes efterträdare, den högtförtjente Biskopen JOHANNES RUDBECKIUS. Af honom anställd såsom Gymnasii-lärare i både Grekiskan och Musiken, utsändes han år 1619 till Tyskland i det ändamål, att ytterligare fullkomna sin musikaliska bildning, och för läroverkets behof uppköpa de bästa dåvarande instrumenter och musik-verk. På denna resa, der han bland annat upptäckte, att det fosterländska universitetet i Upsala vida öfverträffade det vidtberömda i Wittenberg, *) hade han till sällskap två unga landsmän, af hvilka den ene **) var GEORG LILJE, längre fram så ryktbar under namnet STJERNHELM; och det bör ej förgätas, att alla tre voro understödde, dels af Domkapitlets medel, dels af Biskopens enskilda. Återkommen, grundlade han vid Vesterås gym-

---

*) "*Quod nescis, Sueca juventa.*" utropar han derom, i en poetisk sjelf-biografi. Då för tiden ansågs nemligen af Sveriges Lärde, och särdeles af dess Theologer, den Wittenbergiska högskolan såsom ett normal-universitet.

**) Den andre var det bisarra qvickhufvudet PETRUS JONÆ HELSINGIUS, en sedermera såsom "*Mäster Pehr*" genom sina vidunderliga predikningar, infall och upptåg vidt-frejdad Prost i Fahlun.

nasium ett ännu der befintligt Musik-bibliothek, (hvarifrån sedermera lån ofta utgingo till Upsala), och hugnades tre gånger af den uppmuntran, att vid sina musikaliska, genom skol-ungdomen utförda konst-framställningar äga till åhörare den store GUSTAF ADOLF, som hvarje gång belönte honom med en kunglig äreskänk, men än mera genom det muntliga yttrandet af sitt välbehag*). Också förflyttades han snart (1625) tillbaka till Upsala, såsom Poeseos Professor och *Inspector* öfver Musiken derstädes; i hvars vetenskap han nu höll offentliga föreläsningar. Sedan han sålunda verkat mer, än kanske någon i Sverige före honom, att hos dess ungdom väcka och sprida sin-

---

*) Se den förtjusta berättelsen derom i sextonde elegien af nyssnämnda biografi:

*Organa plena, hominum voces et tympana rauca
In templi sacro cum tonuere loco,
Jurasses cantasse Deas Sirenas et illum,
Cui dictat leges cantor Apollo, chorum.
Ipse Pater Patriæ, quidnam subtilius Ipso?
Ter voluit nostris se recreare modis.
Audiit, et munus rutilantis reddidit auri;
Quod magni clarum pignus amoris erat.
Nam si nil, præter voluisse audire, fuisset,
Id præclara quidem dona fuisse reor.
Audiit et (laudes haudquaquam sector inanes)
Extra se raptus quisque in æde fuit.*

Man märker tillika, att han icke var litet belåten med sin och sina gossars prestation.

net för Tonernas konst, segrade omsider öfver alla hans andra böjelser den, att vistas på landsbygden, och odeladt egna sitt lif åt det presterliga kallet. Det var i följd häraf, som han 1630 blef utnämnd till Husby församlings själaherde: ett ämbete, som han i trettio tre år förvaltade med högsta nit och beröm. Jemväl dit beledsagade honom dock hans kärlek för Sångens gudinnor. I sin kyrka lät han, utom andra prydnader, uppsätta ett orgelverk af sjutton stämmor, och tecknade derpå med latinska verser, att Påfven VITALIANUS är den, som kyrkomusiken har att tacka för orgelns införande. Hans svenska qväden känner jag icke, och de torde samtligen vara förgångna. Men af hans i handskrift efterlemnade latinska "Elegier" hafva några kommit till min kunskap; och de berättiga till det omdöme, ej blott genom sin sant romerska stil och ton, utan framför allt genom sin sanna skalde-andå, att ett urval ur denna, i fem böcker indelade, samling ganska väl skulle förtjena utgifvas.

Denne COLUMBUS öfverlefdes af åtskilliga barn; men endast de två sönerna JOHAN och SAMUEL förvärfvade ett rykte, som ej slocknat. Den förstnämde, som vid Upsala universitet, der han blef den vidtberömde SCHEFFERI måg, intog sin faders

fordna plats, *) och var med stor heder Poeseos Professor, — eller, såsom det då understundom kallades, "Professor uti Poeteri", — idkade likaledes musik, samt skref likaledes både latinska och svenska dikter. I de förra till äfventyrs jemförlig med sin fader, men i de sednare afgjordt underlägsen sin något yngre broder SAMUEL, har han mer, än genom sina skrifter, ingripit i Sveriges vitterhet dymedelst, att han genom lära och umgänge bildade skalden LAGERLÖF, som ej blott i sysslan efterträdde sin lärare, utan ock i hela arten af sitt skaldskap. För öfrigt beskrifves JOHAN COLUMBUS såsom en man, lika stark i Tysk, Fransysk, Italiensk litteratur, som i Romersk, Grekisk, Hebreisk, Arabisk; talande alla dessa språk med samma lätthet; för öfrigt till växten liten, till utseendet allvarsam och from, till uppförandet ett mönster af blidhet och saktmod. Man kan deraf sluta, då man ser honom deltaga i striden mot VERELIUS och RUDBECK, att han gjorde det högst ogera och endast såsom ledd, — aldrig såsom ledande.

Sådana anor och närmaste blodsförvandter hade SAMUEL COLUMBUS: förevarande minnestecknings egentliga hufvudperson. Född 1672 i Husby prestgård, såsom son af den förutbemälte JONAS

---

*) FORNELIUS hade innehaft den emellan fadern och honom.

och hans maka ELISABET THOMASDOTTER *), njöt han vid sitt medvetandes gryning en dubbel, eller för den blifvande skalden tvåfaldt beprislig lycka: att öppna sina ögon för ljuset i en af de svenska trakter, der en på samma gång stor och skön natur är genast till hands att stämma finare sjäalars strängar, och att äga till fader en man, som kunde åtaga sig vården om anlag, från honom sjelf ärfda, och derföre af honom dess bättre förstådda. Enligt sonens egen berättelse **), var denne fader ej blott i vanlig mening sin spåde älsklings förste lärare; utan tillika hans förste poetiske uppmuntrare och rådgifvare. "Jag vet ej" — så yttrar han sig deröfver — "om det skett mera genom min naturs böjelse, eller genom tidigt pådrifvande af min salige fader (den der ock någon tid var *Professor Poeseos*), att Poesien blifvit mig det käraste af alla tidsfördrif, och gör mig ingen större svårighet, än att spassera, eller spela bräde och luta". På stranden af den stolta Dalelf, som just vid Husby prestgård gifver en den ståtligaste anblick, sågs ofta, på vackra sommarmorgnar eller sommaraftnar, den gamle inöfva sin lärgirige pilt,

---

*) Prostdotter från Söderbärke. Hennes fader var Prosten derstädes THOMAS HENRICI BOTHNIENSIS.

***) I företalet till sitt från Leipzig hemsända tyska bröllops-qvåde: "*Pfeil-Verwechslung des Todes und der Liebe*".

än i att knäppa på det nyssnämnda instrumentet, än i att scandera OVIDII och HORATII verser. Likväl, i känslan af ålderdomens annalkande bräckligheter, fann han sig böra skicka den trettonårige sonen till läroverket i Westerås. Huru grundligt förberedd han kom från föräldrahuset, skönjes bäst deraf, att han genast (1655) intogs i skolans rektors-klass, och redan ett år efter sin uppflyttning till Gymnasium var resfärdig till Upsala.

Inskrifven 1658 såsom Student, möttes han der med en äldre broders bevågenhet af sonen till sin faders välgörare, den redan då vidtfrejdade, ehuru först nyss Professor vordne OLOF RUDBECK; hvars jätte-snille, fastän då ännu företrädesvis hän-gifvet åt naturvetenskapliga forskningar, förenade, med en vidsträckt humanistisk och jemväl enkom musikalisk bildning, det lifligaste sinne för Poesi och sjelf var en samtliga de sköna konsternas id-kare. Också utmärkte sig den unge COLUMBUS ge-nast framför sina jemuåriga; och redan den om-ständighet, att vid sexton års ålder vara mogen till Student, måste, såsom i den tiden högst ovan-lig, från begynnelsen väcka en hög föreställning om denne ynglings egenskaper. För öfrigt vet man af just RUDBECKS vitsord, att han öfverträffade sina kamrater genom insigter, ej blott i Grekisk, Ro-mersk och Svensk Vitterhet, utan äfven — hvad

man eljest mindre skulle förmoda — i Physik. Tvifvelsutän gjorde han ock tidigt den bekantskap med CARTESI lära, hvaraf ett och annat spår i hans skrifter förekomma *). Visst är, att denna nya art af filosofi ej litet intresserade RUDBECK, hvars fleste vänner voro ifrige Cartesianer. Väl dröjde det ej länge, innan COLUMBUS insåg sig vara kallad till annat än filosof, och återvände från all spekulatif forskning till den enkla visshet, hvars ljus och bevisning tron på "Gud i Christo" innebär. Men den bildande inverknigen af ett frisinnigt tanke-bemödande fortlefde dock alltid, både i hans personlighet och hans skaldskap. Äfven detta sednare tog RUDBECK i enkanjerlig omvård. Jag har redan annorstädes **) berättat om de vittra och theatraliska öfningar, åt hvilka COLUMBUS, vid denna tid, öfverlät sig i HJÄRNES sällskap och under RUDBECKS ledning.

Hans vistelse i Upsala blef dock icke långvarig. Hans goda rykte skaffade honom en förmanlig enskilt lärare-befattning i Stockholm med två unga BLIXENCRONOR ***); och, efter några års förlopp,

---

*) Synbarast i ett af hans tyska poemer, som har till öfverskrift: "Dem überflüssigen Nachsinnen der Natur wird allhier der Korb gegeben".

***) Se "Minnet öfver OLOF RUDBECK den Äldre".

****) Söner af en President i Kammar-Revisionen, MÅRTEN BLIXENCRON, död 1667. Griftqväden af COLUMBUS öfver

förlopp, en ännu förmånligare med två unga REEN-STJERNOR. Att han med dessa lärjungar tidtals besökte universitetet, är sannolikt; men visst, att han åtminstone för det mesta tillbragte i hufvudstaden dessa år af sin lefnad. Grundorsaken härtill var det förhållande, hvori han strax efter anländandet till Stockholm kom till sin faders ungdomsvän och fordne reskamrat STJERNHJELM.

Ingenting är begripligare, än den fosterfaderliga ömhet, hvarmed svenska vitterhetens patriark omfattade en skaldeyngling, hvars gåfvor bebådade första fortsättningen af hvad han sjelf hade börjat till förädlande af fäderneslandets språk och dikt-konst, och hvars författare-egenskaper syntes förhöjda genom de personliga egenskapernas harmoniska motsvarighet. Enhälligt skildras nemligen COLUMBUS af sina samtida såsom en man, hos hvilken de ej mindre värderade själens dygd, blygsamhet och sällskaps-glädtighet, än beklagade en kroppsbyggnad, der det behagliga utseendet för-rådde en svaghet, som lät befara en alltför skör lefnadstråd. Det var således naturligt, att STJERNHJELM skulle i detta angenäma väsende, hvars le-nare och jemförelsevis mera qvinnliga sinnesart

---

honom och hans unga dotter ELISABET, träffas i Palm-sköldska Samlingarna.

Sv. Akad. Handl. fr. 1796 Del. 24. 18

ändå i ganska mycket liknade hans egen, finna liksom en fyllnad till sig sjelf, och önska äga honom i en möjligast oafbruten närhet. Å sin sida kände sig COLUMBUS så mäktigt dragen till den gamle mästaren och så ljuft fånglad inom kretsen af hans umgänge, att han aldrig för någon längre tid förmådde aflägsna sig från den ort, der Sångaren af Herkules bodde. Denne, hvars lefnadsbana framter en prof-karta af de mångfaldigaste och till en del högst olikartade embetsmannabefattningar, var nu, sedan 1661, Krigsråd. På hans tillstyrkan blef COLUMBUS, icke långt derefter, anställd i Krigskollegium såsom Kanslist. Ännu fullständigare — och framför allt innerligare — sammanknöts hans verksamhet med den faderlige vännens, då Rikskansleren DE LA GARDIE år 1667*) stiftade Antiquitetskollegium, och STJERNHJELM, såsom dess Ordförande, genast utnämde COLUMBUS till sin Amanuens. Förmodligen uppehöll de sig sedermera tidtals i Upsala, der, enligt DE LA GARDIES afsigt, så väl Ordföranden, som i allmänhet detta Kollegium, skulle vara bosatt. Men ehvar de ock befunno sig, så fortfor deras oskiljaktighet. Det ser sannerligen ut, som om hädanefter, intill STJERNHJELMS död 1672, icke

---

*) Noga taget, redan 1666. Se, i föregående Delen, "Minnet öfver RUDBECK" sid. 447.

mången dag förflutit, på hvilken ej de båda tillbragt några timmar i samvaro och samverkan. Också är det denne tacksamme lärjunge, som har åt efterverlden, i en handskrift kallad "Mål-ro eller Ro-mål", bevarat flertalet af de underrättelser vi äga om STJERNHJELMS ädla och glada personlighet. Sjelf yttrar han der i afseende på en mängd utlåtanden, dem han upphämtat och meddelat från sin mästaress läppar: "Som jag hade den äran att vara i hans synnerliga gunst och bevägenhet, vill jag ock förmäla några hans ord, dem jag mitt fädernesland skattar värdiga att meddela".

Vid samma tid umgicks han ock, så långt det för hans renare natur lät sig göra, med en Skald af helt annat slag och lynne: den då äfvenledes i Stockholm lefvande, och i sjuttonde århundradets svenska vitterhet mera vidt än väl beryktade LASSE JOHANSSON; allmännare känd under sin sjelfbenämning LUCIDOR den Olycklige. God och vänlig, som COLUMBUS var, kunde han ej undgå att känna ett smärtligt deltagande för denne redan ohjelpligt förvildade äfventyrare; som var några år yngre än han sjelf, och tilläfventyrs, med ett bättre bruk af sina snillegåfvor, skulle till den fosterländska lyrikens uppblomstring hafva utträttat mera än han, men i stället rusade sitt korta lefnadslopp till ända utan att i Sveriges vittra bild-

ning ingripa med någon varaktig följd, — om ej, hos rimmare af en lägre ordning, med den skadliga af sitt barbariserande föredöme. Jemväl om denna förolyckade varelse, hvilken han fåfångt sökte råda och tjena, har COLUMBUS upptecknat åtskilligt, hvori bilden af LUCIDORS elände och dels naturliga, dels äfven systematiska cynism framstår med klaraste åskådlighet. Det är genom COLUMBUS, som vi veta om hans bostad i ett lusthus på Norrmalm, utan annan bädd än halm, utan eldstad eller ved när kölden kom, men der han dock vanligen befans försedd med papper och bläck, äfvensom alltid med, om icke vin, åtminstone dryckesvaror. För öfrigt uppehållande sig mest "på källare och jungfruhus", såg han dock emellanåt COLUMBUS med nöje, oaktadt det skarpt afstickande mellan dennes väsende och hans. En gång förehöll honom då vännen eftertryckligt, att han borde annorlunda bruka sina sällsynta pund, och sträfva att "af de värdiga erkännas värdig, af de berömda berömmas, och genom förtjenster vinna de högas ynnest *); hvaraf ock skulle följa både ära och föda". "Nej men!" svarade LUCIDOR; "det vore väl tokot! Allt det der löper ändå ut på intet annat, än att för några hundra riksdaler om året sälja sin fri-

---

*) Härvid anförde COLUMBUS satsen: *principibus placuisse viris, summa sapientia est.*

het. Ära! Den följer mig lika mycket till ett gärköksbord, som till ett herrebord. Och föda! Än har jag aldrig svultit". — "Dertill", anmärkte COLUMBUS, "kan fuller än bli tid nog". Besvärligast var, att vid dagsljus gå tillsammans med LUCIDOR på Stockholms gator: ty, utom det att hans drägt täflade i övårdsamhet med hans seder och verser, greps han esomoftast af en omoständlig lust att sjunga med full hals, äfven då han var nykter. Vid ett dylikt tillfälle bad honom COLUMBUS att upphöra dermed; och ville från Köpmangatan, på hvilken de gingo, vika af inåt Svartmangatan, för att slippa ifrån honom. "Hvad!" ropade LUCIDOR, "hvarför vill ni ej längre hålla mig sällskap?" — "Derföre" (blef svaret), "att allt folk vänder ögonen på oss för er sångs skull, och anser oss för narrar". — "Snack!" genmålte LUCIDOR; "allt folk är narrar sjelfva. Hvarför, i all verlden, kan jag inte få sjunga? Är ej luften allmän? Har icke hvar och en fri rätt att nyttja henne, vare sig i tal, spel eller sång? Dessutom är tungan min, och visan, som jag sjöng, har jag sjelf gjort. Men om ni nu vill gå vackert med mig ett stycke till, så skall jag inte sjunga mer för denna resan?"

Från slika välmenta kringströfningar var det treffligt att återvända, hvarje gång med förnyade rörelser af vördnad, till det skådespel af ädlare

Diogenes-likhet, som mötte i STJERNHJELMS boning. Äfven denne förlefde sina sista år i en fattigdom, så stor, att af hans enskilda tillgångar inga medel funnos till en anständig begrafning; men torftiga omständigheter har ingen burit med en på samma gång visare och glädtigare sinnesro. Ofta bestodo hans aftonmåltider af ett stop mjölk, hvilket en af hans lärda vänner *) bar till honom under sin kappa, hvarefter det i STJERNHJELMS arbetsrum gemensamt af dem koktes och förtärdes. Men ömsom sokratiska och platoniska, ömsom antiqvariska och poetiska samtal omvexlade dervid med det qvickaste skämt; och naturligtvis var, vid sympo- sier af sådan beskaffenhet, COLUMBUS esomoftast andre eller tredje mannen. Det var mot denne sin ålderdoms ledsagare, som gubben en gång från sitt skriffbord, der han satt omhvärfd af böcker och handskrifter, upplyftade sin resliga gestalt och sitt sköna gråhårshufvud, med strålande ögon och utropet: "o, huru ljufvig är kunskap och vishet"! För öfrigt voro, såsom bekant är, STJERNHJELMS mång- artade vettenskapliga bemödanden sjelfva ungefär idel skepnader af poesi. Framför allt gäller detta om hans etymologiska, antiqvariska, fornhistoriska forskningar; i hvilka han var helt och hållet RUD- BECKS föregångare, väckare och (om man så vill

*) En Assessor SKUTENHJELM.

kalla det) förledare. Men äfven i omedelbarare mening fortsatte han ännu Poesiens utöfning; och huru han jemväl dervid begagnade COLUMBUS såsom Amanuens, eller arbetade samfält med honom, intygar en i handskrift qvarbefintlig, men först nyligen upptäckt dramatisering af STJERNHJELMS "Hercules", hvilken de tillsammans verkställt. Den kallar sig "Spel om Herculis vägeval; den första Comoedia, som speltes för Hans Kongl. Majestät Konung Carl XI år 1669". Uttryckligen är på titeln bifogadt: "sammansatt af Krigsrådet och Præses uti Antiquitets-Collegio Herr Stjernhjälm på heroisk vers, samt dess *Amanuense* Sam. Columbo på någre andre slags verser". Dessa sednare äro rimmade, och sångstycken; på hexameternerne, dem STJERNHJELM förbehållit uteslutande åt sig sjelf, fortgår dialogen mellan personerna; bland hvilka här några nya äro tillkomna. — Tvifvelsutän skall man gerna höra de sista verser, som finnas efter den vid deras författande sjuttioett-åriga STJERNHJELM; och derefter ett profstycke af några bland de tidigaste, som vi känna från COLUMBI hand.

Efter fullbordad seger öfver alla frestelser, inkommer ensam på scenen Herkules med en lagerkrans, och talar:

*Se! alltså hafver jag mina fiender manligen dämpat.
Ärones herrliga borg uppå himlens präktiga fäste,
Bland store Gudars tal, är mig nu firligen *) inrymd.
Jupiter är mig blid; han har min stol öfver afgrund
Alldeles högt uppsatt; det kultriga, hvälfvande Lyckans
Hjul går här icke ikring; den mäktiga Tiden och Elden,
Hvilkas tärande kraft förvanskar nedriga jorden,
Finnas här ej mera till. Jag inunder fötterna skådar
Allt, hvad dödeligt är; den nestliga Skammen och Ångren
Komma här aldrig inom vår dörr; en osägelig hugnad
Stundligen yppas uti mitt bröst och lemmanne alla.
Hvar den glimmande sol hon vandrar middag och midnatt,
Träder om morgonen upp och skrider om aftonen neder,
Skall med dygdeberöm utspridas, högt öfver allas,
Herculis herrliga namn, medan lif uppå jordene röres.*

Nu dansas fyra "inträden": först, en Heros med Mars och Minerva; sedan Fama allena; derpå, Gloria och Honor; slutligen Heros, Mars, Minerva, Fama, Gloria, Honor tillsammans. Och derefter avslutas det hela med denna af COLUMBUS diktade sång, kallad "Ode till Konungen":

*Kung Carl, du unga hjelt' af kalla Nordanland,
All jordens prydnad,
Som under lydnad
Mång' riken styr med en stormäktig hand!
Din thron ju högst, näst himmelen,
Vördas af ärlig' Svenska män;*

---

*) Högtidligen: det tyska "feierlich".

*De tappre Göters friska blod,
Ståndfaste Finnars mannarnod,
Ja! all' endrätgelig*

För sitt beskärm och store Konung helsa Dig.

När Sommar-Phœbus går på himlens höga ban,

Med sina strålar

Han präktigt målar

Gladlynta jorden, skogar, berg och plan;

Då blir all fägring uppenbar,

Då synes luften skär och klar;

Det sköna vattnet hvilat still,

Små fåglar spela af och till:

Ti—liri—liri—lill;

Så att, hvad lif ej har, af hugnad lifvas vill.

När Carl med mildrikt mod och himmels-ljusligt lynn'

Täckligt framträder,

Deråt sig gläder

Hvart Sveriges barn, och hvart oppriktigt sinn'.

Hell, säll, du Nordens blida sol,

Hell, säll, utaf din nådastol

En lifsig anblick oss tillsänd,

Ett gunstigt hjerta oss tillvänd,

Som så ödmjukelig

Vår trogna tjenst, ja lif och blod, uppoffrom Dig!

Rättrådighet dig fäster spira, thron och svärd:

Mildhet dess syster,

Af henne kysster

Undfås af hvar, som Dygden vittnar värd.

Hon ger din thron sin rätta glans,

Ditt hufvud evig ärekrans.

*När oförändradt hyllst och tro,
Vexelkärlek, frid och ro,
Hvarannan räcka hand:
Är icke det ett vackert hjerteband?*

*Så skall en grön Parnass vid Nordens isar stå:
Af höga fjällar,
Med deras källor,
Sjungs der ditt namn bland himlens skyar blå;
De låga dalars återskall
Skall höras vidt i verlden all;
Ja, Vesterhaf och Östersjön
Skall helsa så med saktligt dån:
Hell, säll, du Svea land!
Af din Kung Carl hell, säll, — Kung Carl af Svea land!*

Det lyckliga förhållande, hvori sålunda de båda skalderna en tid framåt samlefde, måste dock omsider erfaras den jordiska förgänglighetens allmänna lott. Hösten 1671 började STJERNHJELMS kroppskrafter märkbart aftaga; han måste ej sällan intaga sjuksängen, hvarifrån han numera till städse kortare helso-mellanskof uppstod. Under slika belägenhet var COLUMBUS, så långt det tilläts af hans dagliga befattning med de unga ädlingarne REENSTJERNA, sin gamle väns vårdare, föreläsare, — till och med tröstare, då denna starka själ någongång kände sig skakas af tankar på otillräckligheten af all mensklig vishet och visshet. Ett samtal af sådan art, hållet i Oktober 1671, när

STJERNHJELM hade från sin sjukbädd utsändt honom att i marknaden hos bokhandlarne efterspana något nytt verk om Kristna Religionens sanning, finnes i den trogne lärjungens papper förvaradt, och har af mig blifvit meddeladt i den utförligare bild, hvilken jag i mitt galleri af "Svenska Siare och Skalder" egnat åt STJERNHJELMS minne. Det är lika betecknande för dem båda, och lika hedrande. Man ser der, å ena sidan, en gammal vis, som likväl dittills kanske mera gått i PLATOS och PLOTINI skola, än i KRISTI; å andra sidan, en ung känslo-menniska, som väl icke orubbadt från barnaåren bibehållit sin anslutning till Bibelns läror, men kanske aldrig på strängt allvar rönt behovet, vådorna, qvalen af trons och tviflets kamp, i undersökningar om de djupaste grunderna för öfvertygelse och kunskap. Fåfångt låter dock den himmelska sanningen ingen ädel forskare smäkta efter sin läskande källa; och segrande gick således STJERNHJELM, enligt sin lefnads valspråk och samme berättares intyg, "från mörkret, genom skuggorna till ljuset" *). Kort före den dag, i April **) 1672, på hvilken han upphörde att vara dödlig, yttrade han till COLUMBUS en önskan, hvarom denne sjelf förtäljer: "Den gode gubben gjorde

---

*) *Ex tenebris, ad lucem, per umbras.*

**) Den 22 April.

mig den ärau, att bedja mig skrifva sin grafskrift. Jag tackade honom för det förtroende han till mig hade, och frågade, huruledes han ville ha den. Då svarade han: Skrif allenast med några ord, på svenska, detta: *Vixit, dum vixit, lætus.* (Han lefde, så länge han lefde, glad). Samma hans begäran har jag skyldigast verkställt, och skrifvit sålunda:

*Inunder denna sten är GEORG STJERNHJELM gömd,
Af lärdom och förstånd väl aldrig nånsin glömd.
Hans höga gåfvors prakt vill jag ej mer beskrifva;
Ett sådant ämne; hvem förmår det värdigt drifva?
Det enda säger jag, hvad han mig säga bad:
"Så länge här han lefvt, han lefde alltid glad".*

Med ungefär samma lilla griftqväde, fastän (icke just på lyckligaste vis) omarbetadt i ett daktyliskt versmått, lyktade han några till det mesta på prosa författade minnes-ord, som han lät utdela vid STJERNHJELMS begrafning. I denna skrift be-
dyrade han för öfrigt, halft på prosa, halft på vers, att STJERNHJELM varit en man, "den aldrig döden blir mäktig att plåna ur faderlandets minne, så länge verlden ser solen upplysa sina dagar och månen sina nätter". Och icke nöjd med att endast prisa honom på modersmålet, besjöng han honom dessutom äfven i tyska och latinska verser.

Det var likväl ej förr än den 28 Juni 1674, som han fick, i bokstaflig mening, qvåda vid den

bortgångne mästarens "graf": ty besynnerliga omständigheter, kända genom den utförligare skildringen af dennes öden, hade förvållat, att nyssnämnda sorgfest blef öfver två hela år uppskjuten. Men också i ett annat afseende, och för hans eget minne hos efterverlden, blef detta års sommar en i hans lefnad märkvärdig tidpunkt. De två ädlingar, hvilkas uppfostran var honom anförtrodd, skulle nemligen nu företaga en flerårig utländsk resa, och han dervid följa dem såsom fortfarande ledare af deras bildning. Sedan han uppfyllt sin allrasista pligt mot den vittre fosterfader, hvars ögon han tillslutit, ansåg han sig äga ännu en skyldighetsgård att afbördas, innan han gick att för längre tid aflägsna sig från ett älskadt fädernesland. Hans rykte såsom skald var redan i dess bygder utspridt: men af hans snillealster funnos ännu blott få, som voro tillgängliga för flere, än hans närmare vänner; och dessa få hade utkommit endast i strödda flygblad, som lätt kunde skingras och försvinna. Sådant var en olägenhet, hvaröfver den späda inhemska vitterhetens vänner alltredan hördes klaga. Att afhjelpa den, utgaf han nu, närmast före sin bortfärd, tvenne små flockar af skaldestycken: den ena kallad "Biblisk Verld"; den andra "*Odae Sveticæ*, det är några sångvis författade Verldsbetraktelser"; bå-

da af lyriskt-religiös och lyriskt-didaktisk beskaffenhet. Troligen hade han dessutom i sinnet, att af sina verk föranstalta en framtida fullständigare upplaga.

I den Palmsköldska Samlingen förvaras, dels under det antagna namnet "MYRTILLUS af Bergen", dels under hans eget, åtskilliga af hans tidigaste förstlings-alster. Några deribland äro hexametriska *), och bära ännu helt och hållet det Stjernhjelmska manerets pregel. I uppfinning, naivetet och en viss stilens gedigenhet öfverträffa dessa mycket af det, som han upptog i sin "Bibliska Verld" och sina "*Odae Sveticæ*"; men befinnas likafullt vara derifrån uteslutna. Månne han utdömde dem såsom varande just för mycket Stjernhjelmska, och således för litet uttryckande hans egendomliga skaplynnne? Eller ville han, i anledning af deras episka form och ton, blott gömma dem till ett annat tillfälle? I sednare fallet kunde man dock tycka, att åt de såkallade "*Odae Sveticæ*" hade dessa i rätt vackra hexametrer affattade bröllops- och griftqväden lika väl passat till Bihang, som de "*Epigrammata* eller Öfverskrifter", med hvilka nu den lilla lyriska samlingen afslutas; helst

---

*) T. ex. "Tiresiæ betänklige dom och utslag"; "Lisillis Spassergång och Sjönöd"; äfvensom en grafsång "öfver Fröken Elisabeth Blixencrona".

som de sistnämudas poetiska värde är ett ojemförligen mindre *). Sant är emellertid, att i den "Bibliska Verlden" och de "Svenska Odena", jemte ett och annat qvåde, som hemsändes under hans vistande utomlands, äga vi allt det hufvudsakliga af den lyriska art och grundklang, som väl ändock framljöd ur det allra-innersta af hans själ, och som fördenskull egentligast inverkade på svenska skaldekonstens vidare utveckling. Sådana stycken äro framför alla hans "Kärlekens Pris", hans "Äkta-ståndets Pris", hans "Naturliga Dödsbetraktelse", hans sedermera till aftonpsalm begagnade aftonvisa "Nu hafver denna dag" **); jemte ett par af glädtigt och lekande lynne, såsom t. ex. "Lustvins Gavott med de fem Sinnen". Alla dessa kunna vi än i dag läsa med nöje, och med en äfven från språkets och versens

---

*) Några ibland dem kunna dock, i sitt slag, kallas goda. Så detta:

Man och Hustru, ett.

Att man och fru är ett, det tros, förutan då,
När de sins mellan slås: då käns, de äro två.

Äfvenså detta:

Till en Klockare, som falskt uppstämde
"O Gud vi lofve Dig".

Om inte hjertat ditt är bättre än ditt ljud,
Hur hjertans illa då så lofvar du din Gud!

***) Vid hvilken dock måste erkännas, att den redan vid sitt upptagande i 1696 års Psalmbok vann flera viktiga förbättringar.

sida mestadels ostörd njutning. De intyga för efterverlden både verkligheten af hans skaldegåfvor och den synnerliga, framför alla dåtidens rimmare honom utmärkande omsorg, hvilken han använde på sina versers granskning.

"Han skref ej mycket", säga hans äldste biografer, "men hvad han skref, det granskade han noga". Så alldeles litet skref han dock ej: ty efter honom hvila ännu i Bibliotekers gömmor, jemte andra papper, både tryckta och otryckta skaldestycken, af hvilka somliga rätt väl kunde förtjena att — åtminstone i förkortning — göras allmänna kända. Bland dessa finnas äfven några, som göra hans karakteristik fullständigare, än den hittills varit; emedan de visa hans poesi från en eljest okänd sida; den patriotiskt-heroiska. Sådana äro vissa nu blott i handskrift tillgängliga qväden, i hvilka han jublar öfver Sveriges dåvarande makt och storhet, och namneligen prisar de Konungar och Hjeltar, som förvärfvat eller återställt den. Det är företrädesvis här, som man till punkt och pricka igenkänner honom såsom både STJERNHJELMS och RUDBECKS sannskyldige lärjunge. Men att den gamla uppgiften om hans sorgfälliga sjelfgranskning är fullt grundad, bevittnas öfverhufvud af hans handskrifter tillräckligt:
de

de bestå nemligen, till större delen af utkast, omarbetningar, och återigen omarbetningar af dessa. I slikt afseende har det framför allt sin märkvärdighet, att jemföra en och annan af *Odae Svetice* med deras äldre skepnader i Palmsköldska samlingen. Ett så samvetsgrant bemödande efter möjligaste sanning, klarhet, städning i tanke och uttryck, var någonting för den tidens versmakare alldeles främmande; åtminstone när de ej gjorde latinsk vers. Hos COLUMBUS låg det i lynnet, och fostrades dessutom af STJERNHJELMS råd. Synbart är ock, att han tillika bildat sig efter det föredöme, som gafs af Tyskarne OPITZ *) och FLEMING, hvilka, i likhet med STJERNHJELM, ville befrämja uppväxandet af en sjelfständigt nationlig skaldekonst, men dervid tillhålla den att låta sig upptuktas i Grekernes och Romarnes klassiska skola. En plötslig död gjorde svaret på den fråga omöjligt, huruvida de inflytelser, som han i Paris under en tvåårig vistelse mottog, skulle hafva tjenat till hans följande banas fullkomning eller förvirring. I alla fall gäller om hans skaldskap, sådant

*) Om "Äkta-ståndets Pris" säges i dess första upplaga, som i Palmsköldska Samlingen anträffas såsom bröllops-qvæde, att det kan sjungas såsom visan "Wohl dem, der weis von hohen Dingen". Denna visan är af OPITZ, och hennes återklang i den svenska är märkbar.

det nu förefinnes, att det i hvarenda hänsigt framter den afgjordaste motsats till LUCIDORS. Kanhända var i COLUMBI anlag ett än sparsammare förråd på uppfinning; vi säga dock blott "kanhända". Men der var en djup springkälla af innerlig, skär, ofta vemodig, alltid oskuldsfull känsla; och denna, framflödande utan ringaste bismak af något slags flärd, se vi speglas i ett skriftsätt, ej mindre ömt om språkets renhet och enkla prydlighet, än om den blygsammaste ärbarhets fordringar. Man märke, att på den sista omständigheten ligger här en icke blott sedlig vigt: ty med afseende på hans samtid, som efterlemnade så talrika prof af sin smak för grofva tvetydigheter, — om ock dylika esomoftast uppenbara en mindre giftfräkt sällskapsmoral, än de fina, — må man såsom ett äkta poetiskt karaktersdrag skatta jemväl den stränga afhållenhets från hvarje lösaktigt skämt, i hvilken han — liksom i allt annat — föregick Sveriges vitterhetsidkare med en god ton *). Såsom språk-

---

*) Ett enda stycke träffas i Palmsköldska samlingen, — ett qvåde vid Boktryckaren WANKIJS bröllop, — der han beqvämt sig att bringa ett offer åt sin tids ofvan bemälda smak eller osmak. Till ett slikt offer hade ock STJERNHJELM en gång nedlätit sig (se hans "allvarsamma Gåta till alla vackra Damer"). Men COLUMBUS försmådde att åt sina sjelfsvälds-rim, genom omtryckning, gifva någon större offentlighet; fastän han i ett

konstnär fortsatte han, hvad STJERNHJELM börjat. Huru mycket han tänkte särskilt på Modersmålets luttrande, förkofrande och öfverhufvud utbildande, visa äfven dithöriga strödda anteckningar, gjorda i hans rese- och dagböcker — till och med under hans vistelse i Paris.

Och "detta oaktadt äro hans poemer icke bättre, ja, ej engång korrektare än de nu befinnas"! Den granskare, hvars ord vi här anföra, har tillagt: "detta bevisar väl mera än något annat, att COLUMBUS af naturen icke varit kallad till Skald" *). Så kan man, från en riktig sats, draga en oriktig slutsats. Ingenting ådagalägger starkare de svårigheter, med hvilka dylika bemödanden hade att kämpa i vårt språks dåvarande råa, otympliga, och dessutom af främmande inblandningar till det yttersta förbistrade skick, än den omständighet, att äfven ett snille, sådant som COLUMBI, ej i all denna sträfvan efter korrekthet, elegans och välljud förmodade komma längre, än det kom. Blicka vi

---

litet förespråk till brudgum och brud hade ursäktat sig dermed, att

"Hvar och en, som liflig är,
Har till lust och skämt begär",
samt att "den fordne CATO sjelf lät utaf skämt blidka sitt stränga lynne".

*) HAMMARSKÖLD, i sitt bekanta verk öfver "Svenska Vitterheten".

dock rundt omkring på hvad hans samtida skrefvo och rimmade, ja ock tillbaka på sjelfve STJERNHJELMS evigt prisvärda begynnelse till en bättre vitterhet: så sättas vi genast i stånd att åt COLUMBUS hembära en skyldig rättvisa. Vi kunna här lemna oafgjordt, huruvida han i sina hexametriska ynglingsdikter, hvilkas rytmiska förtjenst är ganska betydlig, må anses för blott och' bar förtätare af STJERNHJELM *). Det tätare användandet af dessa prosodiska elisioner, genom hvilka man ville närma den svenska hexametern till större likhet med den antika, och hvilkas bruk eller missbruk slutligen drefs till sitt yttersta af PALMFELT

---

*) Besynnerligt är, att den föresyn af en vacker och riktigt skanderad saffisk vers, som STJERNHJELM äfvenledes hade gifvit, icke beaktades af någon enda bland hans efterföljare. Än besynnerligare, att den förste, som på vårt modersmål försökte denna versart enligt den oriktiga skansion, hvilken sedermera (ehuru med välljudsfullare användning) återfinnes hos KELLGREN och OXENSTJERNA, var en ypperlig latinsk poet: den samme MAGNUS RÖNNOW, på hvars lofqväden CARL XII med största skäl satte ett högt värde, emedan få hafva besjungit honom lika skönt i lyckan, och ingen skönare i olyckan. — Denne RÖNNOW erhöll föröfrigt den egna utmärkelse, att ett i dessa oder nyttjadt uttryck intogs bland krigsorsakerna i Danmarks manifest 1710. Han hade nemligen kallat CARL XII "*Magnæ Scandinaviæ Imperatorem*". Svenska Regeringen svarade derpå, att häröfver borde RÖNNOW sjelf förklara sig "med några tjenliga jamber".

och NICANDER, må visst icke lofordas; dock bevisar det åtminstone ett sjelfständigt tänkande öfver versens teknik. Men redan de alexandrinska strofer, i hvilka han diktat sin först utgifna "Bibliska Verld", förete vid jmförelse med STJERNHJELMS alexandriner, ett omiskäuligt framskridande i språkbehandling och verskonst. Ännu ögonskenligare yppar sig detta i de qväden af skiftande lyrisk strof-byggnad, som erhållit namnet *Ode Svetica*. Men läser man uppmärksamt de lifligast talande bevisen derpå, t. ex. "Kärlekens Pris" eller "Naturlig Dödsbetraktelse", eller hvilket som helst af de profstycken jag annorstädes *) meddelat: så bör man väl näppeligen kunna neka, att framsteget i den poetiska formen här troget uttrycker ett poetiskt väsende, utan hvars inneboende kraft det skulle i dåvarande tid varit alldeles omöjligt. Språket var nemligen då en så hård och tillika så slaggblandad malm, att ingen, som ej kom utrustad med en verklig skaldeingivelse, mäktade derur framdana någon ens skenbar gestalt af poesi. Skalden var fördenskull då ännu bokstafligen, hvad han af våra fornfäder kallades: en "sängsmed"; och handtverket så svårt, att en hvar, som tillgrep det okallad, genast — om icke alltid för sin samtid, dock för en snar

---

*) "Svenska Siare och Skalder", Del. II, sidd. 139—146.

eftertid — framstod såsom blott och bar rim-smed. I våra dagar, der diktionen och versen (till en viss gräns) sjelfva göra sig, och der en lika flytande som präktig fraseologi är för alla ungefär lika åtkomlig, låter sig, med en smula talang, lätt ett bländsken af poesi tillvägabringas, hvilket vid modersmålets dåvarande tillgångar försöktes fåfångt. Vers-tillverkaren var då ett af tvenne: poet, eller icke-poet; det tredje, eller half- och fjerdedels-poet, — denna nu så alldagliga företeelse, — tillhörde då ännu de sällsynta *); emedan den egentligen förutsätter en vitterhet, som redan upphunnit någon betydlig utbildningsgrad. Men COLUMBUS var just en bland förberedarne eller inledarne af en sådan. Man förklare, huru han hade kunnat blifva det, om "kallelsen till Skald", vore honom rättmätigt fränkännelig!

Med allt detta påstå vi dock icke, att han var en *stor* skald; icke ens att han var ett stort skalde-ämne. Men aktningsvärda rum gifvas äfven nedanom de högsta. Jemförd med sina svenska föregångare och samtidingar, utmärker han sig genom en stigande upptining af lyrisk värma och förhöjning af känsloton, en sorgfälligare laggrannhet och smidighet så i versen, som i språket; en bådas förljufning genom ett mera musikaliskt öra;

---

*) En sådan var tvifvelsutän RUNIUS.

öfverhufvud en större ansats af hvad man i en sednare tid betecknade med ordet "smak". Omog-
naden af denna smak röjes i hans stycken på de-
ras ojemnhet; men ännu mera på deras mångor-
dighet. De flesta, jemväl de bästa, skulle vinna
ofantligt på utstrykningar och sammanträngning *).
Deras genom både mildt allvar och mild glädtig-
het tilldragande själs-stämning, äfvensom utföran-
dets älsklighet genom ett naturligt, ofta sinnrikt,
alltid ädelt behag, skulle då träda hvar och en
till mötes utan minsta beslöjning. Genom dessa
egenskaper, förenade med en aldrig sig förgätande
traktan att göra Poesien till en värdig tolk för en
from och vis lefnadsåsig, står han i spetsen för
den egentliga Stjernhjelmiska skolan; och anstämde
i Sveriges vitterhet det lyriska grundljud af på
samma gång religiös, idyllisk och elegisk skiftning,
som från honom fortplantade sig på LAGERLÖF och
slutligen på FRESE. Hos den sistnämde utklingade
det fullständigast, i all sin ömma och oskulds-
fulla fägring; men hvem igenkänner ej den äldre
själsfränden på t. ex. den fromma naturglädje och
njutning af sitt kortvariga lif, hvarmed COLUMBUS
i ett af sina sångstycken utropar:

---

*) Prof derpå är den skepnad, hvari "Kärlekens Pris"
förekommer i "Svenska Siare och Skalder".

*Ack Himmel! hvi är dock vårt lif så stackot blifvit?
Hvi har Naturen oss ej tusen år medgifvit,
På hvilka vi Guds verk på jorden måtte se,
Allt till den Högstes lof och vår förnöjelse?*

Äfven hans prosa förtjenar både uppmärksamhet och aktning. Den är visserligen bristfälligare än hans poesi, eller vida mindre frigjord från det pretiöst pedantiska uttryckssätt, som i den tiden så allmänt älskades. Men tvifvelsutän skall man med nöje, jemväl i hänsyn till skrifarten, läsa en hans af SVEDBERG *) bevarade uppsats, som just är författad "Öfver hvad någon glunkar: blif vid det gamla maneret, och skrif som din far har skrifvit". Till profstycke må anföras detta: "Om i de skolastiska tider skrifvares vett sig ej vidare sträckt, än skrifva en sångbok i choren, eller en hop grill-disputationer i ett *vaporario philosophico*: har ERASMUS ROTERODAMUS derföre gjort illa, att han dämpade tankegrillren ibland de studerande, och viste dem vägen till de fagra studier, som äro *Eloquentia*, *Historia* och vackre *Auctores*? Har GROTIUS gjort illa, som har skrifvit om *Jure Belli et Pacis*, fast ingen synnerliga har skrifvit så före honom? Om barnen somligstads i Sverige krypa på ugnen när främmande kommer, der de titta fram och räkna betarna i munnen på

---

*) I dennes "Schibboleth".

den ätande: skola de alltid så göra? Om vi alltid skulle blifva vid det gamla: så skulle alltid efterkommande vara åsnor, eller stumme dummar . . . . Sjelfva naturen gifver så väl oss förstånd, som hon har gifvit dem gamlom. De hafva gjort mycket vackert; men intet utöst allt vett för oss. Mycket kan än göras bättre. I Helsingland har man förtäljt mig, huru fordom en jätte AMUND BÅLE, som bott emellan Dalarna och Helsingland, har så mycket lagt sig på jaga och skjuta, att han alla björnar och odjur hade röjt ur i den hela nejden. När han engång i sin höga ålder kom, åtföljd af sin son, till en stor sjö, och trodde sig intet till att fara omkring honom, efter han fann sig nästan af syn och krafter förlåten: då tog han sin son på axeln och frågade, om han såg något på andra sidan om sjön? Gossen sade sig der se en skog. Jätten svarade: det är den skogen, som du skall hålla ren från björnar och odjur, såsom jag har gjort den här. Du ser nu längre än jag, min son. Käre, låt ock se, att du inte stannar, der jag har måst stanna. Dock så, att du först och främst håller vid makt den här, som jag har röjt". — Man ser, att denna lilla afhandling, i hvilken den progressiva och den konservativa principen ypperligt förlikas, kan — såsom författad ej långt efter midten af sjuttonde århundradet — med rätta kallas

väl skrifven. Hans "Discurs om Döden och Lifvet", vid Grefvinnan EBBA DE LA GARDIES (född BRAHES) begrafning, är styckevis till och med vältalig. Så t. ex. säges der, sedan han i det föregående afskildrat menniskolifvets åtskilliga dystra skuggsidor: "Låtom oss, med större behag, vända om bladet och märka, hvad lifvet dock är för en ädel ting! Sjelfva namnet har i sig en synnerlig lif- och ljuflighet. Ty såsom Döden intet annat vill säga, än förderf, ruin och undergång, så vill ock Lifvet egentligen intet annat kungöra, än ljus, qvickhet, blidhet, föda umgänge, vänskap, förmerelse, hopp och uppkomst. Hvad är hjertat annat än en sol, som skickar sina strålar åstad, till att värma hela den andra kroppen? Hvad är blodet annat, än en blomma utaf alla elementer? Och märkom, huru hufvudet är som en borg eller slott öfverst stäldt, der Skälet eller Förnuftet utan tvifvel residerar! Skådom, huru bemälte Konung sitt välde föröfvar genom sina tjenare, de utvertes Sinnena, — ögonen stående på sköldvakt, öronen på lur, de andra hvardera på sitt värf! Hvad förlustan finner han ej af det hugneliga dagsens ljus? Huru ljuft förekommer honom att beskåda de bestjernade himlar, de blomsterstickade ängar, de utsträckta haf, de vida fält, de trädbeväxta skogar, de konstrikt planterade lunder! Hans hjerta vill honom af hug-

nad öfverflöda, och hans tunga tager således till att uppstämna:

*Den sina sinnen har och verlden vill besinna,
En öfververldisk makt skall han förvisst befinna,
Som jorden hafver fäst, som himlen hafver hvälft,
Som bergen har förhöjt och dalen nederstjelpt.*

Då lär han först känna, hvad det är att heta och vara en rätt menniska; när han, tyckandes långsamt att alltid dväljas i den nedriga, sumpiga gyttjan, svingar sig opp om moln, måna, sol och alla planeter. Och i det stället han tillförene afmätte sin lycksalighet med jordisk välust, gränsande sina begär inom åkrars, kamrars, kistors gården, väggar och bräden, flyger han nu obehindradt opp öfver alla fixstjerner. Och som han der ingenstädes träffar något motstånd, beger han sig, efter en lång omfart, till sin Gud, med honom att förenas; finnandes i honom sin ändtliga ro och allraljufligaste hvila". — Det tal, hvarur detta (med några få och små förkortningar) är taget, har visserligen ingalunda öfverallt denna ton och hållning. Men det bevisar dock, såsom man ser, huru mycket COLUMBUS äfven i det obundna föredraget var sig lik.

Mellertid hade han nu — såsom berättadt är — af sina dittills frambragta diktskapelser utgifvit, hvad förmodligen syntes honom sjelf äga

största värdet; eller, såsom han i dedikationen omförmäler, hvad hans "vänner" företrädesvis "hållit värdigt att komma i ljuset". Det dedicerades till den gynnare, som först genom RUBBECKS förord och sedan genom STJERNHJELMS, hade blifvit uppmärksam på den unge blygsamme skalden: samme MAGNUS DE LA GARDIE, hvilken en förtjent hädforskare *) med fullt skäl kallat "den icke af oss nog ärade, kanske icke på rätta sidan nog kände". Och så afreste han med lättadt hjerta, vid slutet af sommaren 1674, i sina REENSTJERNORS sällskap till Tyskland. Sedan han besökt Lübeck och Hamburg, samt derefter Magdeburg och Lüneburg, anlände han i September till Leipzig. Här vistades han i två hela år; och allt synes visa, att han vid detta universitet trufdes förträffligt. Omfattad med synnerlig vänlighet af den berömde CARPZOVIVS och den ännu berömdare THOMASIVS, diktade han här de flesta af sina många tyska skaldestycken, och öfversatte tillika några af sina svenska på Tysklands tungomål. Detta språk hade han bemäktigat sig så, att få af den tidens Tyskar skrefvo det bättre; och vi måste äfven bekänna, att han der framstår ännu långt korrektare, ledigare och sirligare, än i sina svenska qväden; hvilket låter sig helt naturligt förklara af Tyskans då

---

*) FANT, i sitt "Minne af SCHEFFERUS".

redan uppnådda högre odling. Att han såsom latinsk poet kunde fullt legitimera sig vid hvilket europeiskt universitet som helst, behöfver knappast nämnas. En hel mängd prof deraf har den Palmsköldska samlingen bevarat *); men sjelf synes han på dem lagt föga vigt, — i en tid, då färdigheten att göra ett stycke täck och ljudande latinsk vers var lika allmän som nu förmågan att tillverka ett dylikt på Svenska, och lika litet bevis på verkligt skaldesnille. Sjelf upptog han blott några få latinska versbitar, jemte en fransysk, i en liten samling af blandade tyska och svenska dikter, som han lät trycka i Leipzig 1676 under titeln "Rådrik oder Anweiser zur Tugend", med tillegnan till Kongl. Rådet och Ambassadören LILJEHÖK. En än mindre samling, af oblandadt tyskt innehåll, men försedt med latinska noter, kallad: "Pfeil-Verwechslung des Todes und der Liebe, sammt etlichen andern Neben-Gedichten", hemsände han, samma år och från samma ort, till Kongl. Räntmästaren CRONSTRÖM; hvars bröllop var förherrligadt just i det förstnämnda af dessa qväden. Här meddelade han ock ett och annat af sina svenska i tysk öfversättning. Huru

---

*) Några deribland äro rättade af brodern JOHANS hand. — Äfven grekiska verser säges han författat; men af dem har ingen kommit till min närmare kunskap.

varmt han vid denna tid hade förälskat sig i tyska språket, intygar den till hälften sjelf-biografiska tillegnelsen *).

För öfrigt skönjes i den förra af dessa samlingar, att i Leipzig hade Filosofien oroat honom med ett nytt besök; men ock, att han, då CARTESII "hvirflar" omsider bragt hans egen hjerna till hvirvelgång, skyndat sig att förafskeda henne för alltid. Detta sitt sista metafysiska äfventyr har han förtäljt i tvenne tyska qväden, af hvilka det ena har till öfverskrift "Dem überflüssigen Nachsinnen der Natur wird allhier der Korb gegeben", och det

---

*) Jag skickar nu, säger han, min lyckönskan "in Teutscher Sprache: die ich so wohl aus Veranlassung des Orts, wo man sie am zierlichsten und reinsten zu reden pfliget, als aus sonderlicher Beliebung zu üben angefangen habe; und von der ich gestehen muss, dass sie nicht minder zum Entwurf aller anmuthigen Süßigkeit und süßen Anmuthigkeit diene, als den Befehl eines gestrengen Hausherrens oder einen andern Befehlhabers; ja auch selbst des grausamen Martis donnernden und hereinpotternden Kriegs-Ungestümigkeiten und Commendirungen vorzustellen". Han tillägger, att, sedan han alltifrån sin ungdom sig "der Schwedischen Poeterey bedienet", finner han vid "Ausübung solcher in fremden Sprachen nicht mehr Beschwerlichkeit, als sonst ein Tanzmeister, der einmal des Tacts und Abfalls Manier inne hat, in fremder Tanzens-Art verspüren sollte". I Leipzig skref han "Lustvins Gavott med de fem Sinnena", både på Svenska och Tyska; och interessant är, att emellan dessa dess tvenne skepnader anställa en jembörelse.

andra kallas "Innerliche Freuden-Bezeugung wegen überstandener Gedanken-Vertiefung". Sedan han lyktat det förra med beslutet att slå ifrån sig allt fruktlöst grubbel, gå till sängs, befalla sig i Guds hand, och tidigt nästa morgon stå upp för att vara flitig i hvad han förstår, helsar han, i det sednare, den nya dagen med dessa fröjdeljud:

*"Die schwarzgewölkte Nacht ist nun vorüber gengen,
Die Morgenröthe kommt mit ihren Purpurwangen,
Die Welt ist offenbar, und mein Gemüthe frey
Des arbeitsvollen Jochs der schweren Phantasey.*

*Ich will hinfort nicht mehr in dein Geheimniss schauen *)
Ich will in meinem Thun auf deine Gnade bauen;
Wie Du geberden willst mit der und jener Welt,
Das sey, o grosser Gott! dir einzig heimgestellt.*

*All' unsre Wissenschaft ist Suchen sonder Finden,
Und kann den Abgrund nicht der Heimlichkeit ergründen.
Ob unser Vorwitz schon in Gottes Rath einguckt,
So ist er dennoch blind, und — wie er ist — verrückt.*

*Verbleibet unserseits also das Allerbeste,
Dass wir mit Glauben, Gott! an Dir uns halten feste,
Und thun was uns gebührt, ein jeder nach der Pflicht,
Und trauen so auf Dich mit starker Zuversicht.*

*So will ich jederzeit Dir, Gott, mein Gott, lobsingem,
Dass deiner Allmacht Preis soll in den Wolken klingen,*

---

*) Till ett sådant "freveles Beginnen", säger han i en annan strof, hade han blifvit hänförd af "Jugend zusammt dem Unverstand".

*Und des Gerüchtes Schall von deiner Herrlichkeit
Soll füllen alle Welt mit Tönen weit und breit.*

För hvem behöfver väl anmärkas, att äfven i denna sinnesart den äldre själsbrodern till FRESE är ögonskenlig?

Ändtligen uppbröt han dock från det honom så kärt vordna Leipzig; och det ännu under förloppet af år 1676. Tagande vägen öfver några andra märkvärdiga tyska orter, begaf han sig nu till Holland, som då, med lysande ära, mot Frankrike genomkämpade sin part af det europeiska krig, hvori äfven Sverige, till COLUMBI stora smärta, var med mångfaldiga bryderier och motgångar inveckladt. Från detta land, på hvars språk han också skref åtskilliga ännu bland hans papper befintliga verser, gjorde han till England en utflygt, som dock tyckes varit ganska hastig: ty om den finnes intet vidare tillkännagifvet, än att han derifrån skyndade sig, öfver Havre de Grace och Rouen till Paris. Liksom tillförne Leipzig, valde han nu Frankrikes hufvudstad till sin bonings-ort för tvenne år: qvarhållen af några genom lärdom utmärkta mäns umgänge och ett ifrigt studium, egnadt åt fransyska språket, litteraturen och statsförfattningen. Så förtäljer RUDBECK, i sitt program till hans begrafning; och det bekräftas af

en

en anteckningsbok från hans resetid, der de flesta anteckningarne ömsom på Svenska, ömsom på Franska, blifvit gjorda just under vistandet i Paris. Man finner der, dels af en uppsats kallad "mina böcker i Paris 1678", dels af strödda underrättelser om vidare tillköp, att han förskaffat sig, utom historiska verk, synnerligen allt hvad af landets vitterhet då var det nyaste och bästa. Således ägde han icke blott skrifterne af de redan då mindre värderade RONSARD, BARTAS, CHAPELAIN, CHARRON; utan ock de mera klassiska af en MALHERBE, en CORNEILLE, en RACINE, en MOLIERE, en PASCAL. Derjemte upptäckas der ett par af Mad. SCUDERY's då ännu moderna romaner, samt dessutom åtskilliga arbeten om Fransyska Poesien, — ja äfven om Fransyska Sällskapsbildningen och Belefvheten*). Under denna tid började han ock (eller tillämnade åtminstone) en försvenskning af OVIDII Metamorfofer, och lät i Paris en mängd dithörande kopparstick förfärdigas af den berömde kopparstickaren GUERARD **). — Till hvilken grad han per-

*) "*De la Poesie Française*"; — "*De la Civilité Française*"; — "*De la Courtoisie Française*". — Märkligt är, att i dessa anteckningar BOILEAU icke alls nämnes.

***) Tretton af dessa kopparstick äro förvarade i Palm-sköldska Samlingen, med bifogad underrättelse, att Sv. Akad. Handl. fr. 1796 Del. 24. 20

sonligen kände någon eller några af Frankrikes dåvarande förnämsta snillen och vittra tongifvare, är obekant. Saken, i sig sjelf sannolik, tyckes antydd genom RUDBECKS anförda utlåtelse.

Omsider syntes honom tiden vara inne, att hemvända till det gamla oförgätna Manhem och helga så talrika nyförvärfvade kunskaper, så mycken vidgad och sofrad bildning, så mången i hans inre buren frukt af den femåriga resan, till fäderneslandets oafbrutna tjänst. I begynnelsen af våren 1679 gjorde han sällskap med en Drottning KRISTINAS Sekreterare från Paris till Köpenhamn. Genom bemälte Sekreterares försorg erhöll han i Danmark Regeringens pass och lejd, samt till och med en skyddsvakt, att genom Skåne begifva sig till Svenske Konungens läger. Men med detsamma, som han kort derefter ankom till Stockholm, stod han ock invid slutmålet för sin jordiska pilgrimsvandring. Han möttes der af ett hårdare klimat, än det, hvarvid hans svaga kroppsbyggnad under de sednare åren blifvit van; dessutom inträffade just nu en i sjelfva Sverige vid denna årstid sällspord köld. Innan kort befans COLUMBI helse ohjelpigt skakad. En sjukdom började, som

---

”Sal. SAMUEL COLUMBUS ämnade bruka dem i den af honom på Svenska verterade OVIDIO”.

tycktes först bestå i skörbjugg; sedan tillkommo andra symptomer; lungorna angrepos, andedrägten besvärades, och snart var dödens annalkande ej längre ovisst. Icke utan rörelse upptäcker man i hans nyssnämnda anteckningsbok äfven recepter från hans sista dagar; intygande att en Doktor *BROMELIUS* då var hans läkare. Under en förkänsla af denna sjukdom hade han författat några latinska strofer i saffiskt versmått, som äga till öfverskrift utropet "*Patientia!*" De skildra en i skarpa motsatser omskiftlig vår-väderlek, skåda deri en sinnebild af människolefnadens lott, och lykta med ord, i svensk tolkning ungefär så lydande:

*Kalla himmel! kan du af varma böner,
Kan af ödmjuk önskan din hårdhet röras,
Gif mitt tränga bröst en förnyad lifskraft, —
Äfven den minsta!*

Att han äfven under sin slutliga häntyning ännu stundom försökte höja den likväl nu brutna skaldestämman, vittnar det enda qvåde från dessa hans sista dagar, som blifvit tryckt: det är en griftsång öfver en Fru *ANNA HJÄRNE* och hennes lilla son, vid deras begrafning i *Mariefred* den 1 Juni 1679. Omkring en månad derefter, eller den 8 Juli samma år, gick han sjelf, stilla slocknande, ur dödligheten; hvilken han blott i trettiosex och

ett halft år *) hade tillhört. I den sista sömnen, säger RUDBECK, "inslumrade han fromt och lugnt; full af sant hopp och brinnande tro". Hans stoft fördes till Upsala, der brodern JOHAN ännu lefde. Det bisattes i Trefaldighets-kyrkan och begrofs den 12 September 1679 i Domkyrkan, med stor högtidlighet; till hvilken OLOF RUDBECK, såsom universitetets dåvarande Rektor, hade inbjudit med ett latinskt program.

Varaktigare var visserligen den ärebetygelse, som några år derefter föranstaltades af hans fordne lärjunge, Lagmannen JAKOB REENSTJERNA: då denne — enligt hans egen yttersta önskan — utgaf hans skrifter i den nya och fullständigare upplaga, som trycktes i Stockholm 1687 och tillegnades den ädle GUSTAF ADOLF DE LA GARDIE **). Men man får icke föreställa sig, att RUDBECK hade åsyftat blott en präktig ceremoni, när han tillvägabragte, att Upsala universitet med en offentlig minnesgård ådagalade sin aktning för en man, hvars förhållande till detta läroverk var dock endast det allmänna mellan en

---

*) Detta synes varit hans lefnadsålder; på punkten kan den ej uppgifvas, emedan födelsedagen är obekant.

**) "Jag låter nu" — säger utgifvarn i sin tillegnan — "ånyo upplägga dem; efter den salige mannens yttersta åstundan, samt dermed till att visa honom, som varit min lärmästare, någon tacksamhet och äresam åminnelse".

svensk vitterhets-idkare och en svensk högskola. Den tidsålder, i hvilken COLUMBUS lefde, var nemligen på ett eget vis både gynnsam och ogynnsam för uppblomstrandet af en svensk poesi. Å ena sidan fann sig då hvarje högsinnadt skaldehjerta tillhöra ett fädernesland, som nyss hade med de mest lysande bragder återföryngrat Göta-namnets urgamla ära, och som genom dessa bragder såg sig plötsligen stäldt på en höjd, der Sverige måste erkännas för den europeiska Nordens hufvudmakt. Sin känsla deraf har COLUMBUS sjelf, värtaligare än någon annan skulle kunna det, utgjutit i några verser, som tillhöra ett större, hittills otryckt och äfven i handskrift oafslutadt skaldeverk, hvaraf han uppläste en del på Upsala Slott inför den unge Konung CARL XI. Det är ett af de Columbiska alster, vid hvilka en större ordknapphet vore allrämest önskelig; men den allmänna sinnesstämningen, och särskilt i anledning af de södra östersjö-landskapens återförvärfvande genom CARL GUSTAFS bedrifter, återspegla de troget i strofer, sådana som dessa:

*Den martialske storm i Nordanland var lugnad,
Den friska kämpatrakt af fridens helsning hugnad;
Den spake herden låg inunder björk och gran,
Och qvad om Amaryll, som han förut var van.*

*Till Sveriges thron igenföll Halland, Bleking, Skåne:
Ty dem en Magnus Smek (då visst en Magnus Fåne),*

*Tryhundrad' år tillförn, i lek och smickran skänkt
Till Waldmar Dana-Kung. Hur illt och villt betänkt!*

*Men af CARL GUSTAFS svärd de landen, som nu sades,
Till Svears fasta land, dit de ock höra, lades;
Som ock Naturens Gud af upphof dem har lagt,
Och medelst Öresund riksgränsens dom afsagt.*

*Af fröjdig segerton då Svea lunder sungo,
Af mångfaldt återljud dess berg och dalar klungo;
Den svenska mandom af och an, i fröjdelds-glans,
Med nyfser chorum höll och svängde kring i dans.*

*Då flög i verlden ut en herrlig Är-gudinna,
De himlars ögnalust och hjeltars älskarinna;
Hvars öfverträffand' ljus och högsta värdes prakt,
Ju högre kynn', ju mer dess kärlek till sig bragt.*

*Den gyllne Carlavagn af hennes sken bestråltes,
Den hela Svea-Nord af hennes fägring måltes;
Hvar hennes snälla flygt fick oförhindrad svang,
Från hennes mun blef hörd en sådan ordaklang:*

*"All den Sarmat'ska verld, de Liver, Påler, Ryssar,
De Wender, Curer, Est- och Harjer, Letter, Pryssar,
Ha, hvar och en för sig, och alle samtlig rönt,
Att Himlen, Svea! dig med väldig framgång krönt.*

*Nu, såsom du det mål ej utan möda hunnit,
Men mången svårhets fjäll och drakar öfvervunnit,
Så skall ock nu ditt lof i vida verlden gå,
Så långt, som berg och dal bredvid hvarandra stå". —*

*Med sådan fröjderöst Gudinnan bort sig svingar:
I Vest, i Öst, i Syd hon Svenskars loford bringar;*

*Turk, Tartar, Kejsar, Chan, Kung, Furste till ej är,
Som icke vördnad stor för Sveriges ära bär.*

Å andra sidan är likväl ock synbart, att större delen af dåvarande svenska allmänhet förstod sig bättre på svärdets klang, än på lyrans. Också började RUDBECK sin inbjudnings-skrift till sorgfesten med att öfverklaga det hos mängden herrskande barbari, som ej blott icke visade Skaldernes ädla och gudomliga konst en tillbörlig aktning och heder, utan till och med påstod henne vara rent af onyttig och en leksak för lättingar. "Jag skulle" — fortfar han — "hafva mycket att andraga till vederläggning af slik råhet, i hvars ögon Skalderne äro intet annat än dårar, okunnige om allt det som länder menskliga samfundet till gagn: så framt jag ej förmärkte, att likafullt ibland oss finnas ypperlige män, som hysa en riktig öfvertygelse om poesiens väsende och bestämmelse". Det var sanningen häraf, som — enligt RUDBECKS mening — skulle, i första rummet, genom Upsala universitets föredöme bevisas.

Tvifvelsutan äger Svenska Akademien ojemförligt mindre skäl att instämma i RUDBECKS klagan, och ojemförligt större, att antaga den tröstegrund, hvarvid han fasthåller sig. Hon dristar alltså hoppas, att mången blick skall vänligt dröja vid vålnaden af den unge fornskald, hvars håg-

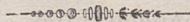
komst hon velat härmed uppkalla ur grafvens natt och glömskans skymning. Äfven på den minnespenning, som i dag utdelas, har hon sökt antyda samfält hans yrke och syftning, hans blygsamma föreställning om sig sjelf och hans oförvanskligt trogna vördnad för sin mästare. Den återgifver icke hans fordom burna jordiska anletsdrag; någon teckning af dem har hon fåfängt efterspanat. Men den företer en sinnebild af hans varelse: en yngling, som knäböjer framför ett med en lyra bekrönt och med namnet STJERNHJELM ristadt altare, i ödmjuk bön om blott en

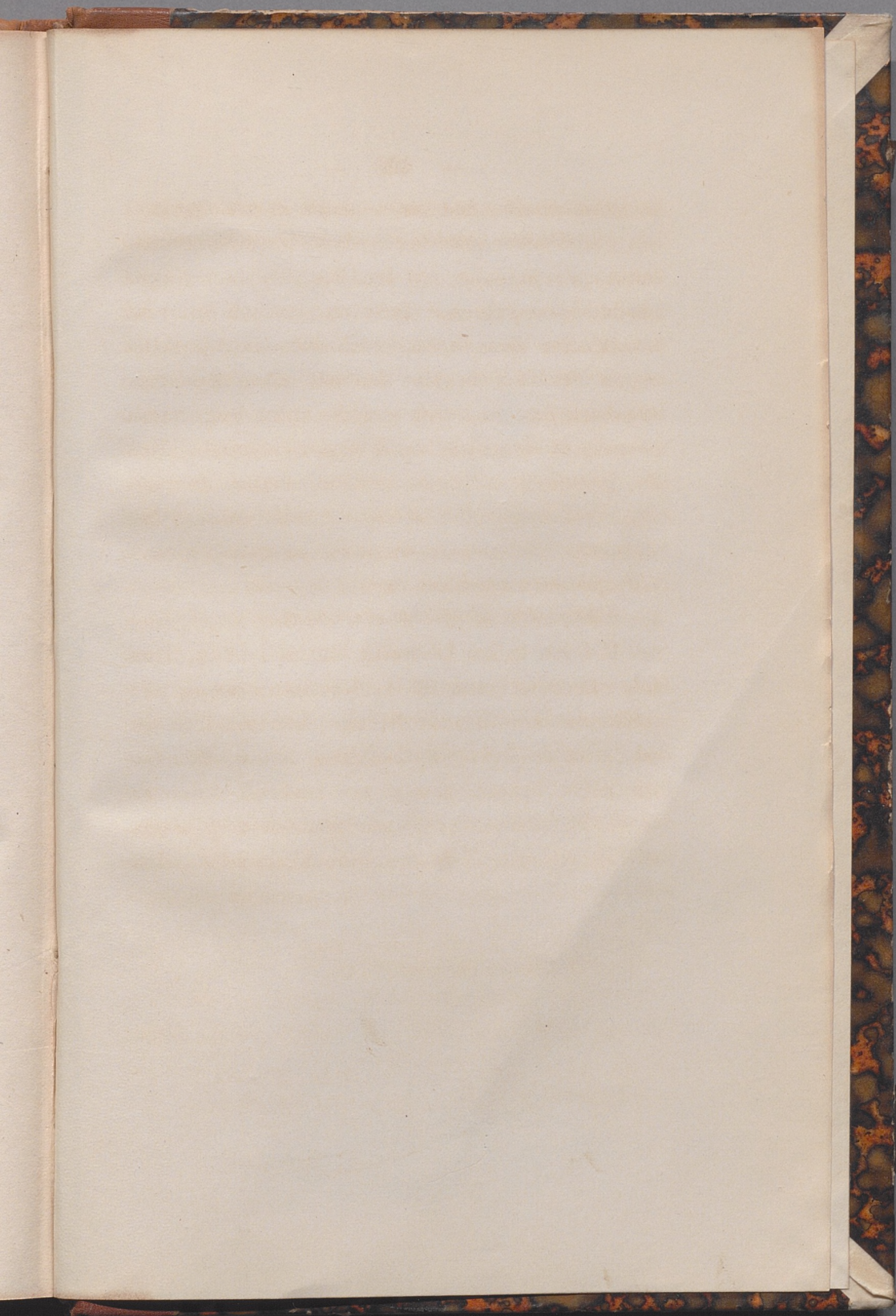
Ringa fläkt af dyrkade sångar-andan *).

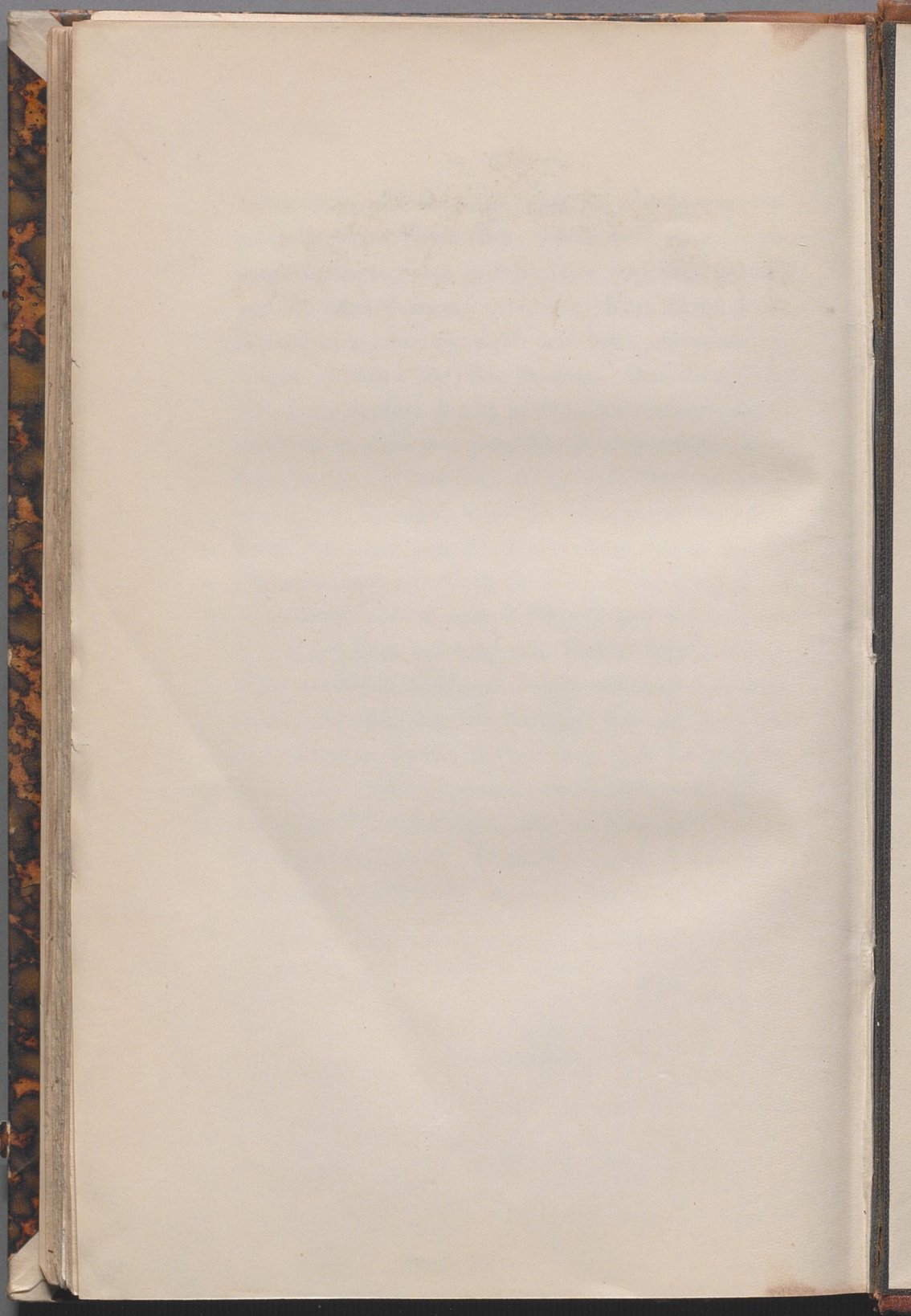
I det hela må COLUMBUS skattas lycklig. Han lefde samtidigt med ett i alla riktningar uppåt sträfvande och stigande Sverige; han såg före sin död, efter en flyktig fördunkling, nya utsigter för dess glans öppnas genom en kraftfull Konungs uppnådda fullmyndighet; och på hans grift skimrar evigt daggen af en morgon, hvars löften den sedermera inbrytande dagen ej uppfyllde.

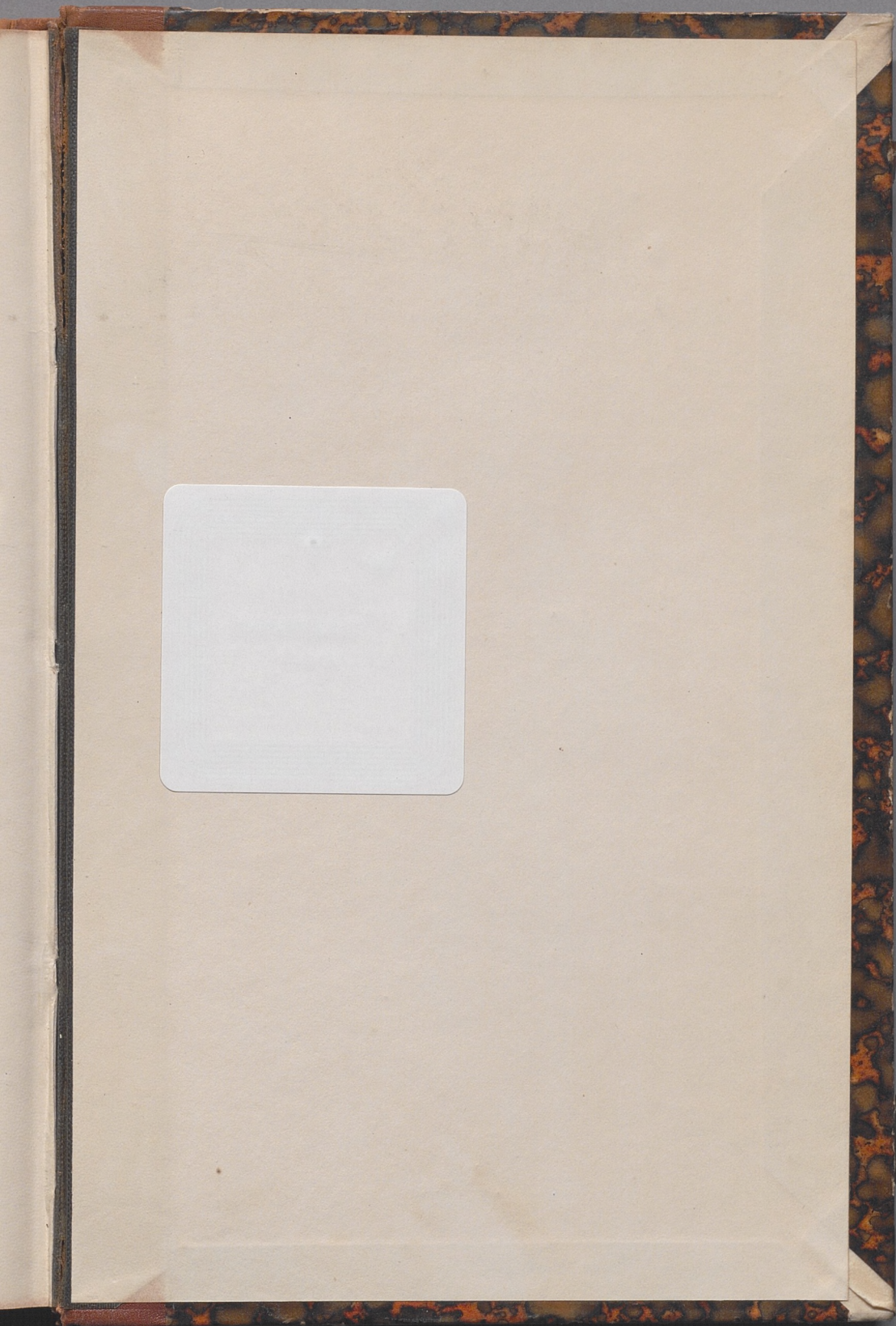
---

*) *Spiritum caræ tenuem Camenæ* (med ett enda ords förändring, HORATII bekanta önskan).

Kungl. biblioteket, Stockholm

50001

000 315 810 2

www.books2ebooks.eu